

Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ayfer AYDINER BOYLU
ayfer_boylu@hotmail.com

Hülya ÖZTOP
hoztop@hacettepe.edu.tr

Single Parent Families: Problems and Solutions

Abstract

Single parent families are the families which mother or father is lone as a parent and responsible for child care. The most common single parent families are the families arising from divorce, death and self choice. The problems of single parent families are complex and multi-faceted. These problems include economic difficulty, social life, parenting, child care, household activities and use of time. It can be recommended that employment policies should be made for single parents, works should be carried out for tax reduction in several areas, and single parent families should be educated on coping with possible difficulties by non-formal education and mass media with the aim of increasing quality of life of single parents and solving their problems.

Keywords : Single Parent Families, Single Parents, Divorced Mothers.

JEL Classification Codes : J12.

Özet

Tek ebeveynli aileler anne ya da babanın, ebeveyn olarak tek başına ve çocuk bakımından sorumlu olduğu ailelerdir. En sık rastlanan tek ebeveynli aileler; boşanma, ölüm ve tercih sonucunda ortaya çıkan ailelerdir. Tek ebeveynli ailelerin sorunları karmaşık ve çok yönlüdür. Bu sorunlar arasında ekonomik yetersizlik, sosyal yaşam, ebeveynlik, çocuk bakımı, evle ilgili faaliyetlerin yürütülmesi ve zaman kullanımı önde gelmektedir. Tek ebeveynli ailelerin yaşam kalitesinin artırılması ve karşılaştıkları sorunların çözümü amacıyla, tek ebeveynlere yönelik istihdam politikaları oluşturulması, çeşitli alanlarda vergi indirimini uygulamasına yönelik çalışmalar yapılması, yaşanabilecek güçlüklerle başa çıkma konusunda tek ebeveynli ailelere yaygın eğitim programları ve kitle iletişim araçlarından yararlanılarak eğitimler verilmesi gibi çeşitli önerilerde bulunulabilir.

Anahtar Sözcükler : Tek Ebeveynli Aileler, Tek Ebeveynler, Boşanmış Anneler.

1. Giriş

Aile denilince ilk akla gelen “ana-baba ve çocuklardan oluşan birlik” tanımı ve algılamasıdır. Ancak günümüzde bir birliği “aile” olarak tanımlayabilmek için mutlaka anne ve babanın birlikte olması koşulu aranmamaktadır. Çeşitli sosyal, ekonomik, psikolojik ve biyolojik etkenlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan aile kurumu günümüzde gerek yapı gerekse işlevleri yönünden içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak bazı değişimlere uğramaktadır. Bu değişimler bazen aile kurumunun çözülmesi ya da son bulması biçiminde olabilmektedir. Bu değişimlerin sonuçlarından biri de tek ebeveynli ailelerdir (Townley, Edmonson & Meszaros, 1991: 16; Ihinger-Tallman, 1986: 216; Bianchi, 1995: 71).

Tek ebeveynli aileler anne ya da babanın, ebeveyn olarak tek başına ve çocuk bakımından sorumlu olduğu ailelerdir (Gladding, 2012: 75). Bu aileler, boşanma, ayrı yaşama veya ebeveynlerden birinin ölümüyle ortaya çıkmaktadır (Tawnley ve Edmondson, 1991: 16; Kwok, 1996: 6). Evlat edinme veya planlanmamış hamilelik nedeniyle bazı insanların tek ebeveynli bir aile kurmayı tercih etmelerine rağmen, bu genellikle planlanmamış bir olaydır. Tek ebeveynlik çoğunlukla boşanma sonucunda gerçekleşir (Uhlenberg, 1989: 4). Ancak çekirdek aileyi oluşturan karı-koca çiftinden birinin ölümü veya ayrı yaşama gibi nedenlerle aileyi terk etmesiyle de tek ebeveynli aileler oluşabilmektedir (Demir, 1988). Bu nedenle ailedeki kişi sayısı, aile üyelerinin kökenleri ve kaynakları, bu aile şeklinin birey ve aile yaşam döngülerinin hangi aşamasında ortaya çıktığına bağlı olarak tek ebeveynli ailenin herhangi bir prototipi yoktur (Gladding, 2012: 75).

Kain (1990) geçmişte ortalama ömrün bugüne göre daha kısa olması dolayısıyla ebeveynlerden birinin ölümü sonrası tek ebeveynliğin oldukça sık, hatta iki ebeveynliğe göre daha sık, rastlanan bir olgu olduğunu ileri sürmektedir. Hatta sadece ebeveynlerden birinin ölümü ile değil, aynı zamanda ebeveynlerin birlikteliğini tehdit eden zorunlu göç, savaş, açlık, kıtlık gibi diğer nedenlerle de idealize edilen iki ebeveyn ve çocuklardan oluşan aile formu dışındaki formların tarihte de yer aldığını vurgulamaktadır (Coontz, 1992).

2. Tek Ebeveynliliğe Yol Açan Nedenler

Türkiye’de gelişmiş ülkelere oranla düşük olmakla birlikte, son yıllarda boşanma sayısında az da olsa bir artış görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun son verilerine göre 2006 yılında binde 1,28 olan boşanma hızı, 2007 yılında binde 1,34’e, 2008 yılında binde 1,40’a, 2009 yılında ise binde 1,59’a, 2011’de binde 1,62’ye ulaşmıştır. Buna ayrı yaşama ve eşlerden birinin ölümü nedeniyle ortaya çıkan aileler eklendiğinde

Türkiye’de de pek çok ülkede olduğu gibi tek ebeveynli ailelerin giderek arttığı söylenebilir.

En sık rastlanan tek ebeveynli aileler; boşanma, ölüm ve tercih sonucunda ortaya çıkan ailelerdir (Gladding, 2012: 76). Boşanmada etkili olan faktörler sadakatsizlikten anlaşmazlığa kadar uzanan bir çeşitlilik göstermekle birlikte nedeni ne olursa olsun, boşanma ailenin şeklini değiştirmesine rağmen aile yaşamını sona erdirmez (Barnes, 1999: 425). Ayrıca boşanma, sadece uyumsuz olan eşlerin ayrılması değil, tüm aile sistemindeki yapının değişmesidir (Goldenberg ve Goldenberg, 2002). Boşanma yolu ile oluşan tek ebeveynli ailelerin ilk üç yılı en stresli zamanlarıdır, bu dönemde velayeti alan ebeveynler için strese neden olan durum maddi kaynakların ve sosyal ağların yeniden yapılanmasıdır (Morrison, 1995: 206). Velayeti alan ebeveynin başarılı bir koruyucu olması için en önemli nokta ebeveynin özgüveninin yenilenmesidir. Velayeti almayan ebeveynde ise strese neden olan, bir ebeveyn olarak çocukla iletişim kurma ve sosyal ağların yeniden yapılanması için yollar aramaya devam etme çabasıdır (Gladding, 2012: 77).

Ölüm sonucu oluşan tek ebeveynli ailelerde, ölüm aile yaşamının bütünü üzerinde bir etkiye sahiptir. Bu anlamda ailedeki kişilerin başlıca görevleri, bu kişilerin yaşamını ve aileyi yeniden kurması ve yapılandırmasıdır. Ölüm sonucu oluşan tek ebeveynli ailelerin gelişimi üç aşamada ele alınabilir. Birinci aşama yas tutmadır. Bu aşama zaman alır. Yas tutma aşamasında, aile üyelerinin ölmüş kişi hakkındaki olumlu ve olumsuz duygularını açığa çıkarması önemli bir noktadır, çünkü ölüm ilişkiyi değil, yaşamı sona erdirir. Bu tip duygusal boşalma, ikinci aşama olan yeniden uyum aşamasına geçmeyi mümkün kılmaktadır. Yeniden uyum aşaması, ailedeki diğer üyelerle ilgili yeni sorumlulukları öğrenmeyi veya önceki görev ve sorumlulukları yeniden belirlemeyi ve vefat eden eşin yerine getirdiği görevleri paylaşmayı içermektedir. Bu aşama sona erdiğinde aile, son aşama olan yenileme ve başarı aşamasına geçebilir. Bu aşamada her aile üyesi ve ailenin bütünü, ailenin gelişimi için yeni olanaklar bulmaya odaklanabilir (Pulleyblank, 1996: 44; Rotter, 2000: 276; Gladding, 2012: 79).

Tercihle oluşan tek ebeveynlilik üç durumda gerçekleşebilir: 1) kasten evlilik dışı çocuk sahibi olma, 2) yanlışlıkla evlilik dışı hamile kalma ve sonrasında çocuğu dünyaya getirmeye karar verme, 3) bekâr yetişkinlerin evlat edinmesi. Bu tip tek ebeveynli ailelerde, çocuk aileye dâhil olmadan önce ebeveyn kendisini bu duruma hazırlayacak zamana sahiptir (Gladding, 2012: 82).

3. Tek Ebeveynli Aile Olmanın Zayıf Yönleri

Genel olarak tek ebeveynli aile olmanın zayıf yönleri şu şekilde belirtilmektedir:

- Açık olmayan ve tanımlanmamış sınırlar ve roller vardır.
- Bu ailedeki çocuklar, özellikle de erkek çocuklar diğer ailelerde yetişen çocuklar kadar başarılar elde edemeyebilirler. Bu durum özellikle de boşanma sonucunda oluşan tek ebeveynli aileler için geçerlidir.
- Çocuklar kimlik karmaşası yaşayabilirler.
- Çocuklar karşı cinsteki kişilerle ilişki kurmakta zorlanabilirler.
- Yoksulluk sınırında ya da bu sınıra yakın koşullarda yaşamaktadırlar.
- Depresyon ve diğer olumsuz duygularla baş etmek zorundadırlar (Gladding, 2012: 93).

Tek ebeveynli ailelerin sorunları karmaşık ve çok yönlüdür. Bu konuda yapılan araştırmaların çoğunda, tek ebeveynliliğin çocuklarda yarattığı olumsuz etkiler üzerinde durulmuş, ancak sorun ebeveynler açısından daha az ele alınmıştır (Şentürk, 2006; Bulut Serin & Öztürk, 2007: 117; Alikaşifoğlu, 2008: 5; Toksoy 2005: 10; Yıldız, 2004: 125; Yılmaz, 1998: 142; Şirvanlı, 1999: 83; Şirvanlı, 2003: 129; Bartz & Witcher, 1978: 2; Keshet & Rosenthal, 1976: 13; Ziol-Guest, 2009; Richards ve Scmiege, 1993: 277; Telsiz, 2000: 49). Tek ebeveynlerin sorunlarına ilişkin araştırmalarda, genel olarak ebeveynlik ve çocuk bakımı, evle ilgili faaliyetlerin yürütülmesi, sosyal yaşam ve zaman kullanımı ve ekonomik yetersizlik gibi konular sorun olarak belirlenmiştir (Sanik ve Mauldin, 1986: 53; Telsiz, 2000: 49; Berman ve Turk, 1981: 179; Wang ve Amato, 2000: 655; Brandwein ve ark, 1974: 498; Whiteside, 1998: 3, Şentürk, 2006).

Tek ebeveyn olan anneler tarafından idare edilen aileler, tüm tek ebeveynli aileler içerisinde daha yüksek orandadır. Bu ebeveynlerin genel olarak karşılaştıkları sorunlar; maddi sıkıntılar, zaman yetersizliği, çoğalmış olan roller ve ebeveyn kimliğine ilişkindir. Tek ebeveyn olan babalar tarafından idare edilen aileler, tüm tek ebeveynli aileler içerisinde düşük orandadır. Bu gruptaki babalar tek ebeveyn annelere göre ekonomik durumları daha iyidir, kendilerine daha fazla güven duyup, yeterli hissetmektedirler. İş/kariyer sınırlılıkları, sosyal sınırlılıklar ve fiziksel yorgunluk, bu ailelerin karşılaştıkları güçlüklerdendir (Gladding, 2012: 79).

Anneler tek ebeveyn oldukları ilk zamanlarda genel olarak çocuğu tek başına yetiştirmekle ilgili yoğun bir endişe yaşayabilmektedirler. Bu durumun temel sebepleri, ekonomik sıkıntılar, sosyal hayata karıştıkları zaman kendilerini yalnız ve eksik hissetmeleri, çocuğun tek ebeveynli olmasından dolayı mutsuz olduğunu düşünmeleridir.

Babaların da tek ebeveyn oldukları ilk dönemlerde en büyük kaygısı tek başlarına çocuklarını nasıl büyütecekleri ile ilgilidir. Ancak, çocuğu ile bir düzen kurmayı başardıktan sonra, ilk dönemlerde kendini duygusal açıdan zayıf, yetersiz hisseden babalar, kendini tekrar güçlü hissedebilmektedirler (ASAGEM, 2011: 3).

Anne ve babaların çoğunluğu tek ebeveyn olarak benzer sorunlar yaşamakla birlikte, genellikle boşanma sonucu, çocukların annelerinin yanında kalması ve ailelerinin sağladığı ekonomik desteğin yetersiz olması nedeniyle, anneler büyük ekonomik sorumluluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Telsiz, 2000: 49; Arendell, 1986; Rocha, 1997: 1). Çünkü tek ebeveyn olan anneler, çoğu kez, çocuklarının ekonomik gereksinimleri konusunda tüm sorumluluğu yalnız başlarına yüklenmekte, bu nedenle ekonomik sorunlar tek ebeveyn olan anneler için daha çok önem taşımaktadır (Richards ve Scmiege, 1993: 278; Telsiz, 2000: 49; Tcheng-Laroche & Prince 1983: 95; Özar ve Yakut Çakar, 2012: 6; Demircioğlu, 2000; Sucu, 2007). Babaların ekonomik katkısı olsa da bu katkı, iki ebeveynli ailelerdeki babaların katkılarından daha düşük düzeyde olmaktadır. Pek çok boşanma durumunda çocuk, kadının velayeti altında kaldığı için ekonomik açıdan erkeğe göre daha iyi durumda olmayan kadın, çocuğun bakım yükü ile daha fazla sıkıntı yüklenmektedir (Riche, 1989: 13; Ross, 1995: 129; Smock, 1994: 243; Smyth and Weston, 2000; Constance, 1998: 408, Zimmer, 2004: 267; Peterson, 1996: 528; Hilton and Desrochers, 2000: 55). Gelir kaybını telafi etmek amacıyla bazı boşanmış anneler çalışma hayatına atılmak zorunda kalabilmektedirler (Mc Lanahan ve Booth, 1989: 557; Telsiz, 2000: 50). Bu durum önceden çalışmayan tek ebeveyn olan anneleri evin geçimini sağlama rolünü de üstlenmek zorunda bırakabilmektedir. Aynı zamanda bu rolü de üstlenmek, onun çocuk bakımı ve evle ilgili faaliyetlerini aksatabilmektedir (Brandwein vd, 1974: 499; Telsiz, 2000: 50). Tek ebeveyn anneler evin geçimini sağlamak için gelir elde etme rolünü tek başına üstlendiklerinde, çocuk bakımı ve evle ilgili faaliyetler için çok az zaman ayırabilmekte ve tam gün çalışmadan sonra dinlenmek için hiç zamanları olmadığını belirtmektedirler (Richards ve Schimege, 1993: 280). Diğer taraftan çalışan tek ebeveyn kadınlar, yüksek seviyeli rol ve iş yükü baskısı yaşamakta, iş yerinde ve evde yüksek performans seviyelerini korumak için kendi fiziksel ve duygusal mutluluklarından fedakârlık etmektedirler (Uhlenberg, 1989: 5; Burden, 1986: 37; Heath and Orthner, 1999: 557).

Ekonomik boyut üzerine yapılan çalışmalarda genel yaklaşım, tek ebeveynliğin ailenin refah düzeyinin düşmesine neden olduğudur (Amato & Keith, 1991: 187; Krein & Beller, 1988: 221; Norton & Glick, 1986: 9). Literatürde, tek ebeveynliğin diğer etkenlerden bağımsız olarak yoksulluğa neden olduğunu iddia eden çalışmalar da mevcuttur (Goldberg, 1990: 17; Brown, 2000: 203; Winchester, 1990: 70). Nitekim yapılan çeşitli çalışmalarda da tek ebeveynli ailelerin yoksulluk oranlarının yüksek olduğu ve çift ebeveynli ailelere oranla dezavantajlı bir durumda oldukları bulunmuştur. (Oliver & Shapiro, 1995; Wolff, 2001; Bernheim & Scholz, 1993: 73; Carney & Gale, 2001: 165; Schmidt, 2004; Norton & Glick; 1986: 9). Ebeveynin kadın olduğu ailelerde bu sorunlar

çok daha yüksek orandadır. Yapılan çalışmalarda aile reisi kadın olan tek ebeveynli ailelerde aile reisi erkek olanlara oranla, gelirin daha düşük olduğu ve yoksulluk sınırı altında yaşayanların oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmalar aile reisi kadın olan tek ebeveynli ailelerde yaşanan bu ekonomik zorlukların, düşük miktarda maaş alma, yetersiz iş olanakları ve sınırlı sayıdaki yardımlardan kaynaklandığını göstermektedir. Bir başka ifade ile erkekler kadınlara oranla eşin ölümü, ayrı yaşama ya da boşanma öncesindeki yaşam kalitelerini, sonrasında da sürdürmekte daha başarılıdırlar (Arıkan, 1992; Kissman & Allen, 1993; Caputo, 1999; Weinstein, 2000).

Anne ve babalar tek ebeveyn olarak ekonomik sıkıntılarını en çok çocuklarla ilgili konularla ilişkilendirmektedirler. Artan okul masraflarını karşılayamama, çocukları dershaneye gönderememe, beraber tatile çıkamama ve çocukların diğer isteklerini karşılayamama, çocuk ile ilgili ekonomik sıkıntıların en çok hissedildiği konulardır. Anneler kira, ev masrafları gibi konularda da sıkıntı yaşarken; babalar bunları daha az dile getirmektedir. Özellikle düşük sosyo-ekonomik gruptaki annelerin, gelir getirecek bir işte çalışmamlarının yanı sıra boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilme hakkına sahip olsa da, uygulamada bu haktan yararlanılamaması ya da nafaka miktarının düşük düzeyde kalması nedeniyle daha fazla ekonomik zorluk çektikleri görülmektedir. Babalar ise ilk dönemlerde konsantrasyonlarının azalması nedeniyle maddi kayıp yaşayabilmektedirler. Bu dönemde işten ayrılan, iş değiştiren hatta iş yerini kapatan babalar vardır. Babaların, tek ebeveyn olduktan sonra çocuk bakıcısı, gündüz bakım merkezleri, ev işlerinde yardımcı ve dışarıda yeme-içme nedeniyle harcamaları artabilmektedir (Brandwein, Brown & Fox, 1974: 498; Kissman & Allen, 1993: 44; ASAGEM, 2011: 22).

Tüm bunlarla birlikte tek ebeveynli aileye geçişi takip eden dönemde bireylerin başarısızlık, gelecek ile ilgili kaygılar, yalnızlık, kötümserlik vb. duyguları yoğun olarak yaşaması psikolojik sıkıntılara neden olabilmektedir (Atakan, 1991: 549; Mc Lanahan, Wedemeyer and Adelberg, 1981: 601; Rodgers, 1994: 1289; Ross, 1995: 129; Heath and Orthner, 1999: 557). Diğer taraftan sosyal hayatın tek ebeveyn olduktan sonra çoğunlukla olumsuz etkilenmesi de söz konusudur. Özellikle boşanmış anneler tek ebeveyn olduktan sonra daha az sosyalleşmek durumunda kalmaktadır. Çevrenin yaklaşımları ile birlikte anne kendini daha fazla eve kapatmakta ve insanlardan soyutlamaktadır. Anneler çocuklarının da benzer şekilde anne-baba bir arada yaşayan aileleri görmekten dolayı üzüntü yaşayabileceğini düşünmekte; bu nedenle sosyal çevrelerini buna göre şekillendirmektedirler. Vefat sebebiyle tek ebeveyn olan annelerin sosyal hayatlarının boşanma ya da ayrılık yaşayan annelere göre daha az etkilenmektedirler. Çevreden daha fazla destek aldıkları görülen eşi vefat etmiş anneler, sosyal hayatta kendilerini daha az yalnız hissetmektedirler. Tek ebeveyn olmanın babaların sosyal hayatını olumsuz etkileme sebeplerinden biri anneler gibi kendilerini farklı hissetmelerinden dolayı, anne babanın bir arada yaşadığı ailelerin bulunduğu ortamlardan kaçınmalarıdır. Babalar özellikle tek

ebeveynliğin son dönemlerinde, çocuklarıyla daha fazla ilgilenabilmek adına sosyal hayatlarını kısıtlamakta, önceden görüştükları arkadaşlarıyla çok daha seyrek görüşmektedir. Vefat nedeniyle tek ebeveyn olan babalar her ne kadar çevreden destek görseler de hissettikleri kayıp duygusu sonucunda sosyalleşme istekleri, diğeri tek ebeveyn olan babalara göre daha azalmaktadır (ASAGEM, 2011: 3–4).

Boşanma veya ayrı yaşama sonucu tek ebeveynli ailelerin karşı karşıya kaldıkları önemli değışikliklerden biri de ebeveynlik rolüne uyum sürecidir. Tek anne ve babalar önceleri birlikte yürüttükleri ebeveynlik sorumluluklarını tek başlarına üstlendikleri için evle ilgili diğeri faaliyetlere çok az zaman kalmaktadır. Araştırmalarda en yaygın sorunların, çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama, çocukları idare ve kontrol etme ve evle ilgili faaliyetlerin yürütülmesi olduğu belirtilmiştir. (Gladow ve Ray, 1984: 113; Sanik ve Mauldin, 1986: 53; Kissman ve Allen, 1993: 40; Richards ve Schmiede, 1993: 277; Telsiz, 2000: 51). Tek ebeveynli aile olduktan sonra çocuk ve birlikte yaşadığı ebeveyni arasındaki ilişki çoğunlukla olumlu yönde değışmektedir. Ancak erkek çocuğu ya da büyük yaşta kız çocuğu olan anneler, babanın yokluğu nedeniyle çocuk üzerinde otorite sağlamak zorlanabilmektedir. Baba ve çocuk ilişkisinde olumsuzlukların yaşandığı örnekler ise özellikle kız çocuğunun ergenliğe girdiğı dönemlere denk gelmektedir. Kız çocukları bedenlerinde olan fiziksel değışimleri ya da erkek arkadaş gibi konuları babaları ile paylaşamamanın sıkıntısını yaşamaktadır (ASAGEM, 2011: 5).

4. Sonuç ve Öneriler

Tek ebeveynli ailelerin yaşam kalitesinin artırılması ve karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Yapılan çalışmalar ebeveynin erkek olduğu ailelerin gelir düzeylerinin daha yüksek olduğu olgusunu desteklemektedir (Arıkan, 1992; Kissman & Allen, 1993: 48; Caputo, 1999; Weinstein, 2000). Ebeveynin kadın olduğu ailelerde gelir düzeyinin düşük olması, işgücü piyasasında kadına yönelik ekonomik ayrımcılık, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin beklentiler, eski eşlerin ayrıldıkları eşlerine maddi olarak destek olmaması, çocukların velayetini genelde kadınların almasına bağılı olarak kadınların ekonomik durumlarının kötüleşmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ailelerin ekonomik sıkıntılarını azaltmak amacıyla tek ebeveynlere, özellikle tek ebeveyn olan kadınlara yönelik istihdam politikaları oluşturulmalıdır.
- Tek ebeveyn kadınların geçim sorunları, kadınlara karşı cinsiyete dayalı eşitsizlik ve ayrımcılık içeren politik uygulamalar kadar, özellikle son yıllarda gittikçe artan biçimde güvencesizleştirilen çalışma yaşamı ve sosyal güvenlik sisteminin yetersizliklerinden de kaynaklanmaktadır. Evlilik süresince kendisi sosyal güvenlik sistemine dâhil bir işte çalışmayan

kadınların çoğu, boşanma sonrasında sağlık hizmetleri de dâhil olmak üzere tamamen sistemin dışında kalmaktadırlar. Sadece babası sosyal güvenceli bir işte çalışanlar sağlık hizmetlerinden yararlanabilmekte, babası vefat ettiğinde ölüm maaşı alabilmektedirler. 2008 yılında yürürlüğe giren yeni Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası da kadınları sosyal güvence açısından babalarına ya da eşlerine bağımlı kılmaya devam etmiştir (Özar ve Yakut Çakar, 2012: 6). Bu koşullarda kadınların erkeklere olan ekonomik bağımlılığını dönüştürmek açısından toplumsal cinsiyet faktörünü tüm politika ve uygulamalarına yerleştiren bir sosyal politika yaklaşımı önem arz etmektedir. Bu tür bir yaklaşım, kadının özerk bir hane kurabilmesi ve iktisadi olarak sürdürebileceği fırsat ve olanakların kadına sunulmasını içermelidir (Orloff, 1993: 328).

- Tek ebeveynli ailelere çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanan yardımlar sınırlı tutulmuştur. Örneğin; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın yönetmeliğinde öncelikli ve acil destek grubunda yer alacak başvuru sahipleri tanımında tek ebeveynli aileler, ebeveynin kronik hastalık, özür durumu, iş gücü kaybı gibi nedenlerle “çalışamaz” durumda olduğu ailelerle sınırlıdır. Bu nedenle aileler yardım alabilecekleri mevcut kurum ve kuruluşlar hakkında bilgilendirilmenin yanı sıra, bu kurum ve kuruluşlarca sağlanan destek miktarı ve kapsamı da artırılmalıdır.
- Pek çok ülkede tek ebeveynli ailelere yönelik çeşitli miktar ve koşullarda vergi indirimleri mevcuttur. Türkiye’de de bakmakla yükümlü olunan çocuk sayısı göz önüne alınarak tek ebeveynli ailelere yönelik çeşitli alanlarda vergi indirimi uygulanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Tek ebeveynli ailelerin kira yükünü hafifletici düzenlemeler yapılmalı ya da ev satın almayı kolaylaştıracak düşük faizli ev kredileri gibi destekler verilmelidir.
- Tek ebeveynli ailelerin çocuklarını güvenerek bırakacakları devlet garantisindeki ücretsiz kreşlerde bu çocuklar için kontenjan artırılmalı ve bu konuda yaygın bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Tek ebeveynli ailelerin yaşamdan duydukları tatmini arttırmak amacıyla tek ebeveynli aile olma ve sonrasında süreçte yaşanabilecek güçlükler ve bu güçlüklerle başa çıkma konusunda tek ebeveynli ailelere yaygın eğitim programları ve kitle iletişim araçlarından yararlanılarak eğitimler verilmeli ve danışma merkezleri açılmalıdır.
- Araştırmalarda boşanmaya uyum sürecini kolaylaştıran mekanizma ve başa çıkma stratejileri üzerinde bugüne kadar çok fazla durulmamıştır. Ancak yapılan araştırmalarda; ev ve zaman yönetimi, aile etkileşimi, sosyal faaliyetler ve kişisel gelişim konularında çeşitli aktif başa çıkma yolları

ortaya konmuştur (Berman ve Turk, 1981: 181; Pereira and Bernardino, 2004; Hilton and Desrochers, 2000: 55). Artık günümüzde boşanmanın sadece ebeveyn ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmaktan ziyade farklı özellikteki tek ebeveyn ailelerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla baş etmek için gerekli çözüm yolları incelenmelidir. Çünkü tek ebeveyn ailelerin sorunlarıyla baş edebilmelerine yönelik stratejiler geliştirilmesi ve bu yönde yardım ve destek sağlanması onların yaşam kalitesinin yükseltilmesine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Alikaşifoğlu, M. (2008), *Ergenlerde Davranışsal Sorunlar*. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi, 63, 5–59.
- Amato, P.R., & B. Keith (1991), Separation From A Parent During Childhood And Adult Socioeconomic Attainment. *Social Forces*, 70 (1), 187–206.
- Arendell, T. (1986), *Mothers and Divorce: Legal, Economic and Social Dilemmas*. Berkeley: University of California Press.
- Arıkan, C. (1992), *Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma*, Ankara: Şafak Matbaacılık.
- ASAGEM (2011), *Tek Ebeveynli Aileler Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 148, Ankara.
- Atakan, S.A. (1991), Boşanma Sürecinde Yaşanan Evreler, *Aile Yazıları 4 Evlilik Kurumu ve İlişkileri*, (Der. B. Dikeçligil ve A. Çiğdem), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 549–550.
- Barnes, G.G. (1999), “Divorce Transitions: Identifying Risk and Promoting Resilience for Children and Their Parental Relationships”, *Journal of Marital and Family Therapy*, 25, 425–441.
- Bartz, K.W. & W.C. Witcher (1978), When Father Gets Custody, *Children Today*, 7, (5), 2–6, 35.
- Berman, W.H. & D.C. Turk (1981), “Adoption to Divorce: Problems and Coping Strategies”, *Journal of Marriage and Family*. 43 (1), 179–189.
- Bernheim, B.D & J.K. Scholz (1993), “Private Saving and Public Policy Chapters”, in: *Tax Policy and the Economy*, National Bureau of Economic Research Inc, 7, 73–110.
- Bianchi, S.M. (1995), “The Changing Demographic and Socioeconomic Characteristics Of Single Parent Families”, *Marriage and Family Review*, 20 (1–2), 71–97.
- Bilen M. (1983), *Ailede Kurumlarda ve Toplumda Sağlıklı İnsan İlişkileri*, Ankara: Teknik Basım Sanayi Matbaası.
- Brandwein, R.A. & C.A. Brown, & E.M. Fox (1974), “Women and Children Last: The Social Situation of Divorced Mothers and Their Families”, *Journal of Marriage and Family*, 36: 3, 498–514.

- Brown, B.V. (2000), "The Single-Father Family: Demographic, Economic, And Public Transfer Use Characteristics", *Marriage and Family Review*, 29, 203–220.
- Bulut Serin, N. & S. Öztürk (2007), "Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8, (2), 117–128.
- Burden, D.S. (1986), "Single Parents and the Work Setting: The Impact of Multiple Job and Homelife Responsibilities", *Family Relations*, 35: 37–43.
- Caputo, R.K. (1999), *Advantage White And Male, Disadvantage Black And Female: Income inequality, Economic Well-Being, And Economic Mobility Among Families In A Youth Cohort 1979–1991*, Danbury: Rutledge Books.
- Carney, S. & W. Gale (2001), *Asset Accumulation Among Low-Income Households, Assets For The Poor The Benefits of Spreading Assets Ownership*, New York: Russell Sage Foundation.
- Constance, A. (1998), "What divorce is and is not. Divorce, Remarriage and Blended Families", Part VIII, *Shifting the Center Understanding Contemporary Families* (Ed: Susan, J. Ferguson) USA: Myfield Publishing Company, 400–426.
- Coontz, S. (1992), *The Way We Never Were: American Families & The Nostalgia Trap*, New York: Basic Books.
- Demir, E. (1988), *Boşanma Yoluyla Parçalanmış Aile'de Kadının Rol ve Statüsündeki Değişmeler*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurumlar Sosyolojisi Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Demircioğlu, N.S. (2000), *Boşanmanın Çalışan Kadının Statüsü ve Cinsiyet Rolü Üzerine Etkisi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora tezi, İzmir.
- Gladding, S.T. (2012), *Aile Terapisi: Tarih Kuram ve Uygulamaları*, (Çev: İbrahim Keklik, İbrahim Yıldırım), Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları, Ankara: Ses Reklamcılık Pazarlama Turizm Sanayi ve Ticaret Limited Şti.
- Gladow, N.W. & M.P. Ray (1984), The Low Income Single Parent, *Journal of Extension*, 22: 5.
- Goldberg, G.S. (1990), The United States: Feminization of Poverty Amidst Plenty, *The Feminization of Poverty Only In America*, Edited By Gertrude Schaffner Goldberg & Eleanor Kremen, USA: Greenwood Publishing Group Inc.
- Goldenberg, H., I. Goldenberg (2002), *Counseling Today's Families* (4th ed.), Belmont, CA: Thomson Brooks.
- Heath, D.T. & D.K. Orthner (1999), "Stress and Adaptation Among Male and Female Single Parents", *Journal of Family Issues*, 20: 4, 557–587.
- Hilton, J.M. & S. Desrochers (2000), "The Influence of Economic Strain, Coping with Roles, and Parental Control on the Parenting of Custodial Single Mothers and Custodial Single Fathers", *Journal of Divorce and Remarriage*, 33: 3–4, 55–76.

- Ihinger-Tallman, M. (1986), "Member Adjustment in Single Parent Families: Theory Building", *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 35(1), 215–221.
- Kain, E. (1990), "The Myth of Family Decline", *Understanding Families in a World of Rapid Social Change*, New York: Lexington Books.
- Keshet, H.F. & K.N. Rosenthal (1976), "Single Parent Families: A New Study", *Children Today*, 7, 13–17.
- Kissman, K. & J.A. Allen (1993), *Single-Parent Families*, California, Sage Publication.
- Krein, S.F. & A.H. Beller (1988), "Educational Attainment of Children from Single-Parent Families: Differences by Exposure, Gender, and Race", *Demography*, 25, 221–234.
- Kwok, L.S. (1996), "The Stress, Social Support and Psychological Well-Being of Single-Parent Mothers", *In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Social Sciences*, Department of Social Work and Social Administration, The University of Hong Kong, Retrieved (29.11.2002) from:
<<http://sunzi.lib.hku.hk/hkuto/view/B21978083/ft.pdf>>.
- Mc Lanahan, S. & K. Booth (1989), "Mother-Only Families: Problems, Prospects and Politics", *Journal of Marriage and the Family*, 51: 557–580.
- Mc Lanahan, S.S. & N.V. Wedemeyer & T. Adelberg (1981), "Network Structure, Social Support and Psychological Well-Being in the Single-Parent Family", *Journal of Marriage and the Family*, 43: 601–612.
- Norton, J. & C. Glick (1986), "One Parent Families: A Social and Economic Profile", *Family Relations*, 35, 9-18.
- Nye, F et al (1973), *The Family, Its Structure and Interaction*, The Mc Millan Company, 9-14, New York.
- Oliver, M.L. & T.M. Shapiro (1995), *Black Wealth/White Wealth: A New Perspective on Racial Inequality*, New York: Routledge.
- Orloff, A.S. (1993), "Gender and the Social Rights of Citizenship: The Comparative Analysis of Gender Relations and Welfare States", *American Sociological Review*, 58(3): 303–328.
- Özar, Ş. & B. Yakut Çakar (2012), *Aile, Devlet ve Piyasa Kısılcacında Boşanmış Kadınlar*, Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, 16: 1–12.
- Peker M. (2001), Aile: Kurumdan Kuruma Eşler Arası Ayrılığa. *Çalışma Ortamı Dergisi*. Sayı: 59, Kasım-Aralık.
- Pereira, I.I. & C. Bernardino (2004), "From the Margins: Immigrant Single Mothers in Alberta", *Final Report Submitted to Status of Women of Canada by Changing Together*, A Center for Immigrant women, AHEAD Consulting Ltd.
<<http://www.hangingtogether.com/pulication/Final%20Report%20Nov%202019.pdf>>,
Retrieved: 29.11.2006.

- Peterson, R.R. (1996), "A Re-evaluation of the Economic Consequences of Divorce", *American Sociological Review*, 61: 3, 528–537.
- Pulleyblank, E. (1996), Hard Lessons, *Family Therapy Networker*, 20, 42–49.
- Richards, L.N. & C.J. Schimege (1993), "Problems and Strength of Single. Parent Families, Implications for Practice and Policy", *Family Relations*, 42: (July) 277–285.
- Riche, M.F. (1989), "The Wrong Number, Children Economics Statistics After Divorce", *American Demographics*, 11: 3, 13.
- Rocha, C.J. (1997), "Factors That Contribute to the Economic Well-Being in Female Headed Households", *Journal of Social Service Research*, 23 (1): 1–17.
- Rodgers, B. (1994), "Pathways Between Parental Divorce and Adult Depression", *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 35: 7, 1289–1308.
- Ross, C.E. (1995), "Reconceptualizing Marital Status as a Continuum of Social Attachment", *Journal of Marriage and the Family*, 57: February: 129–140.
- Rotter, J.C. (2000), "Family Grief and Mourning", *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 8: 275–277.
- Sanik, M.M. & T. Mauldin (1986), "Single Versus Two Parent Families: A Comparison of Mothers' Time", *Family Relations*, 35: 53–56.
- Schmidt, L. (2004), "Gender, Marriage, and Asset Accumulation in the United States", Paper Presented At The Workshop On Women And The Distribution Of Wealth, *Yale Center for International and Area Studies*, November 12-13.
- Smock, P.J. (1994), "Gender and Short Run Economic Consequences of Marital Disruption", *Social Forces*, 73: 243.
- Smyth, B.M. & R.E. Weston (2000), *Financial Living Standards after Divorce: A. Recent Snapshot*, Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- Sucu, İ. (2007), *Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri Sakarya İli Örneği*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek lisans tezi, Sakarya.
- Şentürk, Ü. (2006), *Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler -Malatya Uygulaması*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.
- Şirvanlı D. (2003), The Impact of Interparental Divorce on Adult Attachment Styles and Perceived Parenting Styles of Adolescents: Study in Turkey, *Journal of Divorce and Remarriage*, 40, 129–149.
- Şirvanlı, D. (1999), "Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri II: Sosyal Destek", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6 (2), 83–88.
- Tawnley, K.F. & M.E. Edmondson (1991), "Self Sufficiency for Single Parent Families. An Integrated Approach", *Journal of Home Economics*, 83: 16–19.

- Tcheng-Laroche, F. & Prince, R. (1983), "Separated and Divorced Women Compared with Married Controls", *Social Science and Medicine*, 17(2), 95–105.
- Telsiz, M. (2000), "Tek Ebeveynli Aileler", *Ev Ekonomisi Dergisi*, 6: 6, 49–52.
- Toksoy, Ş.E. (2005), *Liseli Ergenler Üzerinde Ebeveyn Ölümünün Psikososyal Etkileri*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Townley, K.F. & M.E. Edmonson & P.S. Meszaros (1991), "Self-Sufficiency For Single-Parent Families: An Integrated Approach", *Journal of Home Economics*, 83 (2), 16–19.
- TÜİK (2012), *Boşanma İstatistikleri*, Retrieved: 26 Aralık 2012, from <<http://www.tuik.gov.tr/>>.
- Uhlenberg, B.M. (1989), "Life Skills: How Interested Are Single Parents", *Journal of Home Economics*, 81: 4, 4–9.
- Wang, H. & P.R. Amato (2000), "Predictors of Divorce Adjustment: Stressors, Resources and Definitions", *Journal of Marriage and Family*, 62: 3, 655–668.
- Weinstein, M.M. (2000), "America's Rags to Riches Myth", *The New York Times*, February 28.
- Whiteside, M.F. (1998), "The Parental Alliance Following Divorce: An Overview", *Journal of Marital and Family Therapy*, 24: 3–24.
- Winchester, H.P.M. (1990), "Women and Children Last: The Poverty And Marginalization of One-Parent Families", *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, 15 (1), 70–86.
- Wolff, E. (2001), "Recent Trends in Wealth Ownership 1983–1988", *In Assets For The Poor*, Edited By Thomas Shapiro & Edward Wolff. New York: Russel Sage Foundation.
- Yıldız, A. (2004), "Çocuk, Ölüm ve Kayıp", *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 125–144.
- Yılmaz, A. (1998), "Tek Ebeveynli ve İki Ebeveynli Ailelerden Gelen Üniversite Öğrencilerinin Kendilik İmgesi", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5 (3), 142–150.
- Zimmer, M. (2004), "How Did Divorced Women Fare in the 1990s?", *The Social Science Journal*, 41: 2, 267–277.